

SOTILASELIITTI SUOMESSA

Antero Krekola

Johdanto

Sotilasorganisaatio on periaatteessa rinnastettavissa kaikkiin yhteiskunnassa esiintyviin organisaatioihin ja instituutioihin. Sen päämäärät edellyttävät kuitenkin mahdollisimman suurta tehokkuutta. Tehokkuuden korostamisesta johtuen siinä on havaittavissa tiettyjä piirteitä, joita ei tavallisesti esiinny muissa organisaatioissa niin selvässä muodossa.

Sotilaalliselle organisaatiolle on tunnusomaista ennenkaikkea tiukka hierarkkinen auktoriteettirakenne, jossa valta haarautuu ylhäältä alaspäin ja perustuu johtajien antamiin määräyksiin, kuriin ja käskyjen varauksettoon noudattamiseen. Vaikka nykyinen sotilasorganisaatio on usein hyvin paljon siviilibyrokration kaltainen, korostetaan kuitenkin yhä muodollista hierarkkista auktoriteettirakennetta enemmän kuin siviilibyrokraatiassa.

Sotalaitoksen tehtävänä on perinteellisesti ollut valtakunnan puolustaminen ulkoisilta hyökkäyksiltä. Maanpuolustuksella ei kuitenkaan tarkoiteta nykyään vain valtakunnan alueellisen koskemattomuuden turvaamista aseina, vaan sen piiriin sisältyvät kaikki poliittiset ja hallinnolliset, sotilaalliset, väestönsuojeluun liittyvät, taloudelliset ja henkiset toimenpiteet, joilla kansan ja yksilön elämä ja olemassaolo turvataan.¹

Maanpuolustus-käsitteen laajeneminen on vaikuttanut myös sotilasjohdon asemaan ja merkitykseen yhteiskunnassa.

Janowitzin hypoteesit

Sotilassosiologian alalla uranuurtajana pidettävä tutkija Morris Janowitz esittää teoksessaan »The Professional Soldier» viisi työhypoteesia tutkiessaan sotilaan ammatissa ja käyttäytymisessä tapahtuneita muutoksia:

1. Organisaation sisäisten valtasuhteiden muuttuminen. Muutos on tapahtunut lähinnä autoritaarisesta »demokraattiseen» suuntaan siten, että käytetään hyväksi ryhmän yhteishenkeä ja pyritään motivoimaan käskyt ja

Kirjoittaja on tullut ylioppilaaksi 1963, opiskelee Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa ja valmisteele hallinto-opillista laudaturtutkielmaa korkeamman sotilasjohdon koulutuksesta Suomessa.

täten myös käskettävät. Vaikka taistelutilanteen johtaminen edellyttääkin tiukkaa ja tehokasta käskyvaltaa, jossa informaalin käyttäytyminen on pyritty saattamaan mahdollisimman vähäiseksi, korostetaan nykyään ankaran kurin asemasta enemmänkin aloitekyvyn ja moraalin merkitystä. Siviiliorganisaatiolle luonteenomaisia tutkimus- ja kehittämisiongelmia on nykyään myös sotilasorganisaatiossa.

2. Sotilaseliitin ja siviilieliitin asiantuntemuksen samankaltaistuminen. Uudet sotilaalliset ongelmat vaativat, että sotilasjohtajat kehittävät yhä enemmän niitä tietojaan ja taitojaan, jotka ovat välttämättömiä siviilihallinnossa. Sotilasjohtajien täytyy perehtyä yhä enemmän organisaation tekniikkaan, johtamisen psykologiaan ja neuvottelutaitoon. Tämä aiheuttaa puolestaan sen, että mahdollisuudet siirtyä sotilasorganisaatiosta siviiliorganisaatioon ovat suuresti lisääntyneet.

3. Sotilaseliitin sosiaalisen taustan laajeneminen. Sotilasjohdon sosiaalinen tausta on muuttunut perusteellisesti vuosisadan vaihteen jälkeen. Se on nykyään huomattavasti edustavampi, jos otetaan huomioon koko yhteiskunnan sosiaalinen rakenne. Tämä on huomionarvoista ennenkaikkea poliittiseen kontrolliin sopeutumisen kannalta. Tärkeää olisi myös tietää, kuinka yhteiskunnallinen edustavuus ts. eliitin sosiaalisen taustan heterogeenisuus on vaikuttanut organisaation tehokkuuteen ja sotilasammattin yleiseen arvostukseen.

4. Virkauran korostaminen. Sotilasorganisaatiossa on luonteenomaisena piirteenä, mikäli määrätyt edellytykset on täytetty, tasainen virkauralla yleneminen. Varsinaiseen »ydineliittiin» pääsy vaatii kuitenkin tiettyjä erikoisominaisuuksia moitteettoman palveluksen lisäksi. Kuitenkaan mitkään erikoiskyvyt eivät voi päästä suoraan eliittiin kulkematta sen hierarkisen järjestelmän kautta, mikä on tunnusomainen juuri armeijalle.

5. Lisääntyvä mielenkiinto poliittisia kysymyksiä kohtaan. Sotilasorganisaation ja sodankäynnin luonteen muuttuminen on vaatinut sotilasjohdolta yhä lisääntyvää yhteiskunnallista orientoitumista ja luopumista pelkästä »ammattiajattelusta». Perinteellinen, poliittisia asioita väheksyvä sankari-sotilas on jäänyt yhä enemmän taka-alalle ja tilalle on tullut sekä sisä- että ulkopoliittikkaan perehtynyt, joustava sotilastyyppejä, jonka käsitys omasta asemastaan ja vastuustaan yhteiskunnassa on kuitenkin usein epäselvä. Tämä epäselvyys ja vastuun vakiintumattomuus johtuu lähinnä sodankäynnin keinojen valtavasta kehittymisestä toisen maailmansodan jälkeen.

Vaikka näiden hypoteesien empiirisessä todentamisessa onkin tutkittu lähinnä amerikkalaista sotilasainesta, pätevät ne tietyin varauksin kaikkiin läntisiin demokratioihin, joissa on tapahtunut nopea taloudellinen ja teknologinen kehitys.²

Sotilaseliitin muotoutumiseen vaikuttaneet olosuhteet Suomessa

Suomen itsenäisyyden ajan sotalaitoksen kehitykseen ovat ratkaisevasti vaikuttaneet itsenäisyyden alkuaikoihin liittyvät ja niitä edeltävät poliittiset tapahtumat ja olosuhteet. 1900-luvun alusta lähtien Suomen oma sotalaitos oli täysin lamassa. Itsenäistymisaate innoitti kuitenkin silloista, lähinnä akateemista nuorisoa sotilaskoulutuksen hankkimiseen Saksasta. Näin syntyi jääkäriiliike, jonka vaikutus Suomen sotilasjohdossa oli huomattava etenkin toisen maailmansodan aikana.

Venäjällä ylemmän sotilaskoulutuksen saaneet ja tsarin armeijassa palvelleet suomalaiset upseerit muodostivat valkoisen Suomen sotalaitoksen eliitin, jota jääkärit täydensivät myöhemmin. Suomen 20-luvun sotilasjohto sai sen lisäksi ylemmänasteista koulutusta, Ruosissa, Ranskassa ja Italiassa. Tämän vuoksi oli selvää, että päällystö oli koostumukseltaan varsin heterogeenistä. Myös sisäisiä kiistoja esiintyi varsinkin sotilaallisia perinteitä omaavien, Venäjällä palvelleiden upseerien ja nuorempien jääkäriupseerien välillä.³

Jääkäriupseerit muodostivat kuitenkin jo 1930-luvulla sotilaseliitin rungon. Vuonna 1938 kuudestatoista virassa olevasta kenraalista kolmetoista oli saanut peruskoulutuksen Saksassa jääkäriiliikkeen puitteissa. Nämä kolmetoista oli ylennetty upseereiksi v. 1918 ja kenraaleiksi n. 15 vuoden kuluttua. Vuoden 1967 alussa virassa olleet kenraalit olivat käyttäneet armeijan hierarkiajärjestelmän läpikäymiseen yli 30 vuotta. Syynä on ilmeisesti entistä perusteellisempi ja sodankäynnin teknistymisen vaatima monipuolisempi koulutus sekä alkuvuosina vallinnut ylemmän sotilasjohdon puute. Huomionarvoista on kuitenkin se, että suurin osa ns. jääkärikenraaleista oli tähännyt kokonaan muualle kuin sotilasammattiin. Toisaalta sotilasammattin hankkiminen ei tuon ajan Suomessa ollut mahdollista. On kuitenkin ilmeistä, että sotilasammattia käytettiin vain aatteellisten päämäärien saavuttamiseksi.

Toisen maailmansodan jälkeinen sotilasjohto on saanut ylemmänasteisen sotilaskoulutuksensa v. 1924 perustetussa Sotakorkeakoulussa, jonka oppilasaines valitaan pääsykokeiden avulla. Juuri Sotakorkeakoulun käyminen on välttämätön edellytys varsinaiseen eliittiin pääsulle. Yleinen käytäntö on, että majuriksi ja everstiluutnantiksi saakka yletään virkajärjestyksessä edellyttäen, että obligatorinen sisäinen koulutus on läpäisty.

Sodan vaikutus ylenemistä nopeuttavana tekijänä on ilmeinen, koska henkilökohtaiset kyvyt ja taipumukset tulevat tällöin korostetusti esille.

Eliitin muotoutumiseen vaikuttaa ratkaisevasti myös se, kuka hoitaa sotilaalliset nimitysasiat. Nykyään tasavallan presidentti nimittää valtioneuvoston esityksestä kaikki kenraalit. Everstien ja sitä alempien muiden upseerien nimitysasiat esittelee puolustusvoimain komentaja.

Suomen sotalaitos perustuu yleiseen asevelvollisuuteen. Tämä seikka on osaltaan vaikuttanut demokratisoivasti samoin kuin upseeriston piirissä tapahtunut kehitys. Nykyajan valtioiden kaikkialle leviävä byrokratia on muuttanut upseerit alaisiinsa monin yhteisin eduin liitetystä johtajista hallinnollisin toimenpitein nopeasti erotettaviksi virkamiehiksi. Näin upseerit ovat tottuneet samaistamaan itsensä valtion johdon kanssa sen sijaan, että he aikaisemmin tunsivat suurempaa yhteenkuuluvuutta omaan yhteiskuntaluokkaansa, kuten mm. Ruotsi-Suomen historiassa tunnettu Anjalan liitto osoittaa.⁴

Toisaalta yleinen byrokratisoitumisprosessi ja upseerien erikoisvirkamies-aseaman korostaminen on vieraannuttanut valtiovallan upseeristosta kaiken muun kuin suppean sotilaskäytön suhteen. Nykyaikaisessa valtiossa käytetään upseereita enää harvoin siviilihallinnollisissa tehtävissä, esim. alueellisina johtavina virkamiehinä. Meillä tähän käytäntöön siirryttiin 1930-luvulla, jonka jälkeen ei enää ole nimitetty upseerikoulutuksen ja -taustan omaavia henkilöitä esim. maaherroiksi.

Sotilaseliitin sosiaalinen tausta

Sotilasorganisaation selväpiirteisyydestä ja muodollisten käskyvaltasuhteiden korostamisesta johtuen voitaneen kenraalikuttaa pitää varsinaisena ydineliittinä. Puolustusvoimiemme pienuuden takia se on kuitenkin hyvin suppea ryhmä ja alhaisen eläkeiän (60) vuoksi nopeasti vaihtuva. Vaikka myös ylimmät esiuupseerit (eversti ja everstiluutnantti) on luettava sotilaseliittiin kuuluviksi, on tässä lähinnä käytännöllisistä syistä rajoitettu vain kenraalikutnan tarkasteluun. Tulokset antavat kuitenkin tietyin varauksin kuvan myös koko sotilaseliitistä.

Taulukossa 1 verrataan kenraalien sosiaalista taustaa isän ammatin mukaan eri ajanjaksoina.

Taulukko 1. Kenraalien sosiaalinen tausta 1922, 1938 ja 1967.

Isän ammatti	Kenraalit		
	1922	1938	1967
Ylin luokka	9	6	2
Ylempi keskiluokka	11	4	6
Alempi keskiluokka	2	4	10
Maanviljelijät		1	3
Työväestö		1	1
Ei tietoa	9		
Yhteensä	31	16	22

Taulukosta ilmenee rekrytoinnin painopisteen siirtyminen alempiin yhteiskuntakerroksiin ja laajemmalle pohjalle. Vuonna 1922 palveluksessa olleiden kenraalien vanhemmat kuuluivat pääasiallisesti vielä kahteen ylimpään yhteiskuntaluokkaan, mikä osoittaa sotilasammatin suurta arvostusta 1800-luvun loppupuolella. Vuonna 1938 palveluksessa olleiden sotilasjohtajien sosiaalisessa taustassa on jo tapahtunut jonkin verran hajontaa. Nykyisessä johtajistossa on huomionarvoista nimenomaan alemman keski-luokan osuuden kasvaminen. Sotilaskoulutuksen taloudellisuus muihin ylioppilaspohjaisiin aloihin verrattuna aiheuttanee sen, että varattomimmista kansanosista hakeudutaan sotilasalalle yhä enenevässä määrin.

Kenraalien suuri määrä (31) v. 1922 johtuu siitä, ettei tuolloin ollut mitään lakia puolustusvoimien viroista. Joukossa oli lisäksi muutamia yli 70-vuotiaita sotilasjohtajia, mikä nykyään on rauhan aikana mahdotonta.

Alueellisesti hajaantuvat kenraalit syntymäpaikkansa mukaan taulukon 2 osoittamalla tavalla.

Taulukko 2. Kenraalien syntymäpaikka 1922, 1938 ja 1967.

Syntymäpaikka	Kenraalit		
	1922	1938	1967
Helsinki	3	7	
Muu kaupunki tai kauppa-			
Maaseutu	9	2	8
Ulkomaat	4	4	14
Ei tietoa	3		
	12	3	
Yhteensä	31	16	22

Tuloksia häiritsee »tuntemattomien» suuri määrä ensimmäisessä sarakkeessa. Jääkärikenraaleista (1938) valtaosa oli syntyisin Helsingistä, kun taas v. 1967 palveluksessa olleista yksikään ei ollut pääkaupungista kotoisin. Suomen ulkopuolella syntyneet ilmentävät tavallaan ko. ajan sotilasjohtajan heterogeenisyyttä. Äidinkielenä vielä ennen sotia suurimmalla osalla ylintä sotilasjohtoa oli ruotsi, 60-luvulla lähes kaikilla suomi.

Akateemisen loppututkinnon suorittaneita oli sekä vuoden 1938 että 1967 kenraaleissa. Nykyinen johtajisto on kuitenkin hankkinut lisäkoulutuksensa useimmiten sotilasammatin rinnalla, sitä täydentämään, kun taas jääkäreille siviiliammatti oli aluksi päämäärä sinänsä. Kadettikoulun opetusohjelmaan sisältyy nykyään myös yliopistollisia arvosanoja, mm. yhteiskuntatieteiden alalta, mikä seikka ilmeisesti lisää upseeriston mahdollisuuksia ymmärtää oman alansa ulkopuolella olevia ilmiöitä ja tapahtumia.

Yleisesti ottaen voitaneen sanoa, että sotilaseliittimme sosiaalisessa taustassa tapahtuneet muutokset sekä muuttunut poliittinen tilanne ovat lisänneet sotilaseliitin sopeutuvuutta siviilikontrolliin sekä yleensäkin demokraattisten periaatteiden omaksumista. Sotilassuvut ovat nykypäivän Suomessa harvinaisia. Vuonna 1938 samoin kuin v. 1967 palveluksessa olleiden kenraalien joukossa ei ollut yhtään sellaista, jonka isä olisi ollut aktiiviupseeri.

Sotilaseliitin koostumusta tarkasteltaessa voidaan todeta, että upseeriaineksen rekrytoinnin suuntautuminen entistä laajempiin väestön kerroksiin on vähentänyt sosiaalisen taustan merkitystä.⁵

Suhteet muihin eliittiryhmiin

Maanpuolustus-käsitteen laajentuessa on ollut yhä tarpeellisempaa luoda poliittisen ja sotilaallisen johdon välille yhteistyötä. Tämän yhteistyön institutionaalisenä muotona on vuodesta 1957 lähtien ollut puolustusneuvosto. Poliitikoilla on neuvostossa ratkaisovalta. Siihen kuuluvat puheenjohtajana olevan (jos presidentti ei ole läsnä) pääministerin lisäksi puolustus-, ulkoasiain-, sisäasiain-, valtiovarain- sekä kauppa- ja teollisuusministeri, puolustusvoimain komentaja ja yleisesikunnan päällikkö.⁶

Aina ei yhteistyö sotilasjohdon ja poliittisen johdon välillä ole ollut kuitenkaan kitkatonta. Mannerheim, jota voidaan pitää Suomen sotilaseliitin tärkeimpänä hahmona, oli itsenäisyyden alkuvuosina vaikeuksissa poliittisen johdon kanssa. Konfliktit ovat kuitenkin lähes aina koskeneet toisarvoisia periaatteita, ts. varsinaisena uhkana yhteiskuntajärjestykselle ja demokralle ei sotilasjohto ole Suomessa ollut.

Demokratian oleelliset vaatimukset on täytetty siten, että tasavallan presidentti toimii puolustusvoimien ylipäällikkönä, puolustusministeri on puolustuslaitoksen ylin hallintoviranomainen ja puolustuslaitoksen johdossa on suoraan tasavallan presidentin alainen puolustusvoimien komentaja. Puolustusministeri on puolustusasioissa parlamentaarisessa vastuussa eduskunnalle. Presidentti voi puolestaan vapauttaa puolustusvoimien komentajan ja muutkin upseerit tehtävistään maan edun näin vaatiessa. Näin on joissakin tapauksissa meneteltykin.⁷

Ennen vuoden 1957 uudistusta voidaan sotilasjohdon katsoa olleen jokseenkin eristettynä poliittisesta päätöksenteosta. Aikaisempi puolustusneuvosto koostui lähinnä kenraaleista, jotka sodan syttyessä joutuivat rintamalle ja valta keskittyi yksinomaan ylipäällikölle. Valtiojohdon kontrolli vaikeutui täten huomattavasti etenkin kriisitilanteissa.⁸

Nykyään puolustuslaitoksen niveltymisestä muuhun valtiokoneistoon voidaan todeta, että valtion johdon mahdollisuudet vaikuttaa puolustus-

laitoksen sisäisiinkin asioihin ovat suuresti lisääntyneet. Demokraattisen yhteiskuntajärjestelmän kannalta kehitys on ollut varsin suotuisaa.⁹

Tämän esityksen yhteydessä lienee tärkeitä viitata myös niihin informaalisiin suhteisiin, joita sotilasjohdolla on muihin eliittiryhmiin.

Sotien jälkeisen puolustusvoimien miesvahvuuden supistamisen yhteydessä siirtyi suuri määrä upseereita talouselämän palvelukseen, etenkin pankki- ja vakuutuslalle. Myöhemmin kysyntä on kohdistunut lähinnä huoltoportaassa palveleviin upseereihin työmarkkinoilla vallitsevan ammattitaitoisen työvoiman tarjonnan kasvaessa.

Talouselämä on puolestaan aina tuntenut suurta mielenkiintoa maanpuolustustyötä kohtaan. Suomen Reserviupseeriliiton ja Reservin Aliupseeriliiton yhteinen tukijärjestö Maanpuolustuksen Tuki ry saa suurimman osan varoistaan talouselämältä. Vuoden 1966 kuluessa se rahoitti Reserviupseeriliiton ja Reservin Aliupseerien toimintaa n. 450000 mk:lla. Tukijärjestön hallitus ja valtuuskunta koostuvat niinkään talouselämän johtavimmilla paikoilla vaikuttavista henkilöistä.¹⁰

C. W. Millsin mukaan tämän hetken sotilasjohtajat ovat talouselämän johtajien kaltaisia, ja jopa tavallaan johtajia, jotka saattavat siirtyä eri tyyppisistä organisaatioista toisiin, muodostaen yhdessä valtaeliitin.¹¹ Suomen sotalaitoksen ja sotilasjohton merkitys yhteiskunnan eri instituutioiden joukossa on kuitenkin siksi vähäinen, ettei tällaisesta vaihdosta ainakaan Millsin esittämässä muodossa voida puhua. Sellaista organisatorista ja teknistä vallankumousta sodankäynnin keinoissa, joka suurvalloissa on tapahtunut, ei ole voinut tapahtua pienen, kansainvälisessä politiikassa suhteellisen merkityksettömän valtion sotalaitoksessa. Tämä seikka on luonnollisesti hidastanut Janowitzin esittämää asiantuntemusten samankaltaistumisen prosessia ja täten myös eliittien välistä vaihtoa.

Suomessa talouselämän kiinnostus vapaaehtoista maanpuolustustyötä kohtaan osoittaa kuitenkin tiettyjen yhteisten intressien olemassaoloa, vaikkakin siirtyminen valtaryhmittymästä toiseen on ollut rauhan aikana yhdensuuntaista.

Tiivistelmä

Joukkotuhoojien kehitys ja maanpuolustus-käsitteen laajeneminen ovat modernin sodankäynnin keskeisimpiä ilmiöitä. Totaalisessa maanpuolustuksessa sotilaalliset toimenpiteet muodostavat vain osan kaikista toimenpiteistä. Suomi kuuluu sijaintinsa ja voimavarojensa puolesta niihin maihin, joissa pääpaino on asetettava lähinnä poliittisiin maanpuolustustoimenpiteisiin. Sen takia on ymmärrettävää, ettei sotalaitos teknisesti eikä organi-

satorisestikaan ole voinut kehittyä siinä määrin kuin suurten maiden vastaavat instituutiot.

Ajallista perspektiiviä tarpeeksi laajentamalla havaitaan kuitenkin myös Suomessa Janowitzin esittämiä kehityspiirteitä. Organisaation valtasuhteiden muuttumisen tärkeimpänä ajanjaksona USA:ssa Janowitz pitää vuosisadan vaihdetta.¹² Suomessa tälle kehitykselle on vaikeaa löytää mitään erityistä kulminaatiopistettä. Kuitenkin itsenäisyyden alussa vaikuttaneiden, Venäjällä koulutuksensa saaneiden ns. salonkiupseereiden väistyminen ja heitä kansanomaisempien jääkäriupseerien esiinmarssi lienee merkinnyt käännettä vähemmän autoritaariseen suuntaan. Sotilaseliitin ja siviilieliitin asiantuntemuksen samankaltaistumisesta ovat osoituksena ne lukuisat upseerit, jotka eläkkeelle päästyään tai jo aikaisemminkin ovat suoraan siirtyneet liike-elämän johtaville paikoille. Kaikkein selvimmin todennettavissa on Janowitzin hypoteesi sosiaalisen taustan muuttumisesta Suomen sotilasjohtoa tarkasteltaessa. Eliitin sosiaalisen taustan laajenemisella ja rekrytoinnin painopisteen siirtymisellä maaseudulle on ilmeisesti tietty vaikutusyhteys myös sotilasammatin yleiseen arvostukseen. Sotalaitokselle luonteenomaista hierarkiajärjestystä osoittaa mm. se, että sodan aikana upseeriksi ylennetyt joutuivat sodan jälkeen käymään upseerien peruskurssin, mikäli aikoivat jäädä aktiiviupseereiksi. Hierarkiajärjestelmän läpikäymisen välttämättömyys on ilmeisesti tärkeimpänä syynä siihen, ettei Millsin esittämää eliittien vaihtoa pääse syntymään. Sotilaseliitistä voidaan siirtyä suoraan muihin eliittiryhmiin (paitsi valtion siviilihallinnon eliittiryhmään), päinvastainen siirtyminen on vaikeampaa.

Modernin sotalaitoksen historiaa voidaan kuvata taisteluna sankarillisten sotilasjohtajien (heroic leaders) ja rationaalisten sotilasjohtajien (military »managers») välillä. Edellisille luonteenomaisia piirteitä ovat traditionalismi ja sankarillisuus, jälkimmäisille taas tieteellinen, rationaalinen sodankäynti sekä tehokkaat yhteydet siviilieliittiin. Suomessa tätä sisäistä valtaistelua käytiin 1920-luvulla Venäjällä palvelleiden upseerien ja nuorempien jääkäriupseerien välillä. Kuitenkin vasta sotien jälkeen puolustuslaitos on aktiivisesti joutunut luomaan suhteita yhteiskuntaan ja perustelemaan tarkeitusperiään pasifististen ajatusten saadessa yhä laajempaa kannatusta.

LÄHDEVIITTEET

¹ Tervasmäki, Vilho, Maanpuolustus, Yhteiskuntatieteiden käsikirja I, Keuruu 1963, s. 378.

² Janowitz, Morris, The Professional Soldier, Illinois 1960, s. 7—13.

³ Esim. Niukkanen, Juho, Talvisodan puolustusministeri kertoo. Porvoo 1951, s. 10.